

جعفر صادق آمیان
معاون پرورشی دبستان شهدای دخانیات یک، شهرستان خوی، آذربایجان غربی

الو!

آتش نشانی؟

چگونه باید اتفاقات و حوادث را در آموزشگاه مدیریت کرد؟

گردآورنده این مقاله مفتخر است که حدود هشت سال با هلال احمر همکاری داشته و نزدیک سه سال و نیم به عنوان کارشناس هلال احمر در مقام مدیریت آموزش و پرورش خوی فعالیت می کرده است و در حال حاضر نیز به عنوان مدرس دوره های امداد و کمک های اولیه با جمعیت هلال احمر همکاری می کند.

با توجه به مقدمه یاد شده لازم است مدیر و عوامل آموزشگاه برای صیانت از درونداهای نظام نیروی انسانی موجود در آن و نیز حفظ سرمایه های ثابت و جاری مدرسه از طریق رعایت راهکارهای پیشنهادی که در ادامه می آید، اقدام کنند تا در اولین قدم اعتماد عمومی جامعه و بعد اعتماد اولیا را جلب کنند. این اقدامات، ساده به نظر می آیند ولی رعایت هر کدام از آن ها به نوبه خود می تواند از بروز یک حادثه جلوگیری کند و به مدیریت بهینه اتفاقات و حوادث منجر شود. این مهم از طریق تعامل همیشگی با مراکز امدادی نظیر (آتش نشانی، اورژانس، پلیس و هلال احمر و...) ممکن خواهد شد. در این صورت اولیا با خیالی آسوده فرزندان دلبند خویش را به مسئولان مدرسه خواهند سپرد و به سلامت آن ها را تحویل خواهند گرفت.

اشاره
این مقاله سعی دارد با ارائه راهکارهایی، خوانندگان و دست اندرکاران تعلیم و تربیت را پیش از بروز هر حادثه یا رخدادی آماده کند تا با مدیریت صحیح و بهینه احتمال وقوع اتفاقات و حوادث پیش آمده در آموزشگاه را شناسایی کنند و با بهره گیری از تجارب کسب شده سلامت سازمان، آموزشگاه و افراد حاضر در آن را بیمه کنند.

اقدامات پیشنهادی عبارت‌اند از:

■ یادگیری دانش و مهارت‌های امدادی

با وجود پیشرفت‌های بسیار زیاد در علم و فناوری و استفاده از آن‌ها در زندگی روزمره نه تنها از مشکلات انسان‌ها کاسته نشده بلکه همین علم و فناوری مسائل و مشکلات زیادی برای انسان‌ها به ارمغان آورده است؛ نظیر تصادفات رانندگی، برق‌گرفتگی‌ها، بیماری‌های قلبی و عروقی، سوختگی‌ها، آسیب‌های بدنی ناشی از این مسائل و بالاخره مرگ و میرها.

پس با علم به این مسائل و هزاران مشکل دیگر، مدیر باید خود را ملزم بداند که جهت ایجاد محیطی امن برای افراد (دانش‌آموزان و همکاران) یک دوره کامل «امداد و کمک‌های اولیه» را در کنار دیگر آموزش‌های لازم فرا گیرد؛ چرا که داشتن اطلاعات کافی و مهارت‌های لازم از جمله خصوصیات اولیه یک امدادگر است و او باید آموخته‌های خود را به همکاران و دانش‌آموزان انتقال دهد تا در صورت وقوع هر نوع حادثه‌ای آن را مدیریت کنند و از آسیب‌های بدنی و روحی مجموعه تحت مدیریت خود بکاهند و بتوانند محیطی امن و مطمئن ایجاد و رهبری کنند. علاوه بر این مسائل، انتقال و آموزش به دیگران سبب خواهد شد تا در صورت نبود مدیر در مجموعه خدمتی خود در صورت وقوع هر پیشامدی حاضران به مدیریت آن بپردازند و مشکلات را برطرف کنند. در این میان، تشویق دانش‌آموزان به یادگیری دانش و مهارت‌های امدادی روشی مؤثر است. آنان بعد از فراگیری این مهارت‌ها، علاوه بر ارائه کمک‌های لازم در محیط‌های آموزشی و پرورشی در جامعه و خانواده نیز کارایی خود را نشان خواهند داد.

■ ایجاد آمادگی در خود برای مواجهه با حوادث

شنیده‌ها حاکی از آن است که خیلی از جراحان یا تکنیسین‌های اتاق عمل با دیدن یک مصدوم بدحال و در حال خون‌ریزی شدید یا ساده، دچار حالت تهوع و حتی بیهوشی می‌شوند. به یاد داشته باشیم هر زمان به این یقین رسیدیم که مصدوم در حال زجر کشیدن است باید بهتر و مؤثرتر امدادرسانی کنیم و با مشاهده خون و مایعات خارج شده از بدن مصدوم یا شکستگی بر خود نلرزم. این امر شاید دلیلی بر آمادگی فرد در مواجهه با حوادث و پیشامدها باشد.

مدیران باید در کنار آموزش اصول امدادی، خون‌سردی خود را از طریق کار عملی، تمرین و ممارست دائمی تقویت کنند که اولین اصل در مواجهه با صحنه آسیب‌ها و مصدومان است.

■ مدیریت زمان و ابتکار عمل

مدیر با دانستن اینکه تلف شدن هر لحظه در کارهای امدادی احتمال افزایش جراحات و حتی مرگ

مصدوم را به دنبال دارد، در اسرع وقت و با سرعت عمل و ابتکار به کمک مصدومان می‌شتابد. و از لحظه لحظه زمان استفاده می‌کند و عوامل تهدیدکننده زندگی را از مصدوم دور می‌سازد. بعضی دانش‌آموزان به آسم، صرع، غش و بیماری‌های قلبی مبتلا هستند. اگر مدیری دوره امداد را گذرانده باشد، می‌داند که در صورت نرسیدن اکسیژن کافی به چنین افرادی در زمان معین (۳ تا ۴ دقیقه) احتمال فوت آن‌ها بیشتر خواهد شد. بنابراین باید از زمان طلایی (۴ دقیقه اول) حداکثر بهره‌برداری را بکند و خود و مجموعه‌اش آماده اقدامات اورژانسی نظیر CPR باشند. در غیر این صورت باید منتظر حوادث ناگوارتر باشید؛ زیرا ممکن است تا رسیدن نیروهای امداد، زمان لازم تلف شود و مصدوم از دست برود. پس مدیریت زمان در مواجهه با حوادث تأثیر فوق‌العاده‌ای در سرنوشت یک مصدوم خواهد داشت. در این میان ابتکار عمل نیز تأثیر بسزایی دارد. چه بسا استفاده از یک کیسه نایلونی که یک گوشه آن سوراخ شده و گذاشتن آن در دهان مصدومی که اطراف لب‌هایش خون‌آلود است یا با مواد مایعات خارج شده از دهانش آلوده شده و امکان تنفس دهان به دهان را از یک امدادگر سلب کرده، سبب نجات یک انسان از مرگ حتمی شود. یا با استفاده از یک خودکار یا دستمال بتوان از قفل شدن دندان‌های مصدومی بیهوش جلوگیری کرد.

■ حساسیت به وقوع هر نوع رخداد

تمامی ضربات، افتادن‌ها، شوک و این نوع حوادث نباید از دید مدیر دور بماند. چه بسا وقوع اتفاق و حادثه‌ای ساده برای یک دانش‌آموز یا همکار و نادیده گرفتن آن سبب از بین رفتن انسانی شود و یک عمر عذاب وجدان و نیز مشکلات قانونی و قضایی بسیاری برای مدیر به همراه آورد.

در این بین باید به ضربات وارده به سر، گردن و قلب و نخاع توجه خاصی شود و نباید با سهل‌انگاری از کنار رخدادها بگذریم.

ذکر مثالی خالی از لطف نیست که گویا در مدرسه‌ای دبیر حرفه‌وفن برای ساخت وسیله‌ای از دانش‌آموزان می‌خواهد ابزاری را به مدرسه بیاورند. دانش‌آموزی پیچ‌گوشتی کوچکی همراه می‌آورد و بعد از اتمام کار فنی و ساخت وسیله مورد نظر، از روی شوخی با آن به قسمت چپ سینه دوست خود ضربه‌ای می‌زند. دانش‌آموز مضروب به معاون مدرسه مراجعه می‌کند و محل زخم را نشان می‌دهد که گویا زخمی کوچک با کمی خون بوده است. معاون مدرسه، دانش‌آموز مصدوم را با شوخی روانه کلاس می‌کند و می‌گوید که این یک زخم ساده مثل سایر زخم‌هاست. بیست دقیقه بعد از این اتفاق، دانش‌آموزان سراسیمه می‌آیند و خبر می‌دهند که حال فلائی خراب شده و با لب‌های کبود از روی نیمکت

مدیر با دانستن اینکه تلف شدن هر لحظه در کارهای امدادی احتمال افزایش جراحات و حتی مرگ مصدوم را به دنبال دارد، در اسرع وقت و با سرعت عمل و ابتکار به کمک مصدومان می‌شتابد

افتاده است. دانش آموز به بیمارستان منتقل می‌شود و چون دیر عمل کرده‌اند و زخم ایجاد شده پرده قلب را سوراخ و آن را پر از هوا کرده است، دانش آموز جانش را از دست می‌دهد. اگر او زودتر به مراکز درمانی انتقال می‌یافت، امکان زنده ماندنش خیلی بیشتر بود. حال با احتساب چنین موردی بایستی مدیران نسبت به وقوع هر نوع حادثه‌ای، هر چند ساده و پیش پا افتاده، حساسیت نشان دهند. برای جان و روان هر انسانی ارزش و احترام قائل باشند.

تهیه جعبه (کیف) کمک‌های اولیه با وسایل مربوطه

وجود جعبه کمک‌های اولیه و نصب آن در معرض دید و دسترس همگان سبب خواهد شد تا در صورت بروز هرگونه جراحی یا مصدومیتی، جراحات تخفیف و آسیب‌های مصدوم کاهش یابد. مثلاً از یک باند برای بند آوردن خون‌ریزی و پانسمان مناسب یا از یک موچین یا انبر برای خارج کردن خرده شیشه یا سنگ‌ریزه از میان یک زخم بهره جست. اگر به فرد مصدوم به صورت علمی و با وسایل ضدعفونی شده امدادسانی شود، اعتماد اولیا به مجموعه مدیریتی مدرسه دوچندان خواهد شد.

درضمن با توجه به اینکه حمل جعبه کمک‌های اولیه بر بالین مصدوم نیز در اردوها و بازدیدها مشکل است، توصیه می‌کنیم کیف کمک‌های اولیه تهیه و آماده شود که حمل آن آسان و امکان استفاده از محتویات آن بیشتر است.

انواع وسایل جعبه (کیف) کمک‌های اولیه شامل: چسب زخم، باند سه‌گوش، پد چشمی استریل، پد استریل نچسب، گاز استریل، پد استریل تروما، باند استریل لوله‌ای، نوارچسب ضدآب، باندکشی، ضدعفونی‌کننده پوست (در بسته‌بندی تک‌نفره)، دستکش معاینه، کیسه پلاستیکی (یک لیتری)، قیچی پیراپزشکی (بالیه دندانهای)، موچین یا انبر برای خرده شیشه و سنگ‌ریزه، پنس یا پنست، سرم استریل، پنبه استریل، بتادین یا پویدون آیدین و انواع آتل (به خصوص آتل گردنی).

توصیه اکید شده است که از دست زدن به مایعات و خون خارج شده از بدن مصدوم خودداری شود؛ چون خطرات جانی زیادی برای امدادگران دارند. از جمله انتقال ویروس هپاتیت B (HBC)، هپاتیت C (HCV) و ویروس تضعیف‌کننده سیستم ایمنی بدن (HIV). پس همیشه باید از دستکش‌های مخصوص معاینه استفاده شود. اگر دستکش نبود، از چند لایه گاز یا پوشش پلاستیکی، کیسه نایلونی یا پارچه تمیز با یک پوشش ضدآب استفاده کنید و بعد از رفع مشکل سریع دست‌های خود را با آب و صابون بشویید.

کاربردی کردن آموخته‌ها

خلاف آموزش‌های نظری که فرزند، آموزش‌های عملی و تجربی ماندگاری بیشتری دارند و توصیه روان‌شناسان آموزشی و یادگیری بر اجرای آموزش‌های عملی و کاربردی معطوف است. لذا توصیه می‌شود در کنار آموزش‌های نظری آموزش‌های عملی نیز صورت گیرد تا آموخته‌ها حالت کاربردی داشته باشند.

آموزش‌هایی که یک مدیر از بدو استخدام تا پایان خدمت می‌گذراند، اگر عملیاتی و کاربردی نباشند ارزش چندانی نخواهند داشت. سازمان‌ها دوره‌های گوناگونی در سی سال خدمت برای نیروها برگزار می‌کنند (مانند دوره ICDL و...) ولی همین دوره‌ها تا زمانی که کاربردی نشوند و مداوم به کار نیابند، بعد از مدتی به فراموشی سپرده خواهند شد.

بنابراین لازم است بعد از برگزاری دوره‌های ضروری، آموخته‌ها کاربردی شوند و در فعالیت‌های روزمره نمود داشته باشند. اجرای CPR موفق روی یک مصدوم فاقد تنفس، حمل صحیح و مناسب یک مصدوم از محل حادثه به مکان امن و نیز آتل‌بندی یک شکستگی به صورت عملی مثال‌هایی از کاربردی کردن فعالیت‌ها در دوره‌های امدادی در مدارس هستند.

در مواجهه با شوک

در تعریف علمی، به اختلال دستگاه گردش خون برای خون‌رسانی کافی به سلول‌ها شوک گفته می‌شود؛ ولی در بیان کلی، شوک پدیده‌ای است که آرام می‌آید و اگر درمان نشود آثاری برجا خواهد گذاشت که تا آخر عمر روی انسان می‌ماند.

اختلال قلب در پمپاژ خون، گشاد شدن عروق، خون‌ریزی و از دست دادن مایعات بدن، استرس‌های هیجانی، سرما و گرم‌زدگی و غیره از جمله علل بروز شوک هستند.

در مدارس مانع‌رمت بالا و پایین در دروس مختلف، ضرب‌دیدگی در ساعات ورزش، شنیدن اخبار خوب و بد و غیره سبب شوک می‌شود؛ راه‌های جلوگیری از بروز شوک هم آسان است. از جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: بررسی راه‌های برقراری تنفس، برقراری جریان خون مناسب، خواباندن مصدوم به پشت و بالا بردن پاها به اندازه ۲۰ تا ۳۰ سانتی‌متر (۷۰ درصد خون در اندام تحتانی است و با بازگشت به قلب، شوک را درمان می‌کند). در صورت وجود آسیب‌های نخاعی و بی‌هوشی این تغییر حالت انجام نشود؛ ندان غذا و آب به مصدوم؛ چون احتمال تهوع و استفراغ وجود دارد و حمایت روانی از مصدوم و آرام کردن او.

سهولت اقدامات بدون بهره‌گیری از تجهیزات خاص این امکان را به همه می‌دهد که در مواجهه با چنین حوادث و اتفاقاتی به راحتی با آن مواجه شوند و

توصیه اکید شده است که از دست زدن به مایعات و خون خارج شده از بدن مصدوم خودداری شود؛ چون خطرات جانی زیادی برای امدادگران دارند

به حل مشکل بپردازند.

تهیه و نصب خاموش کننده (کپسول های اطفای

حریق)

شعار سازمان های امدادی این است که «حادثه خبر نمی کند»؛ پس باید همیشه هوشیار بود و با رعایت نکات پیشگیری، قبل از اینکه حادثه به سراغ ما بیاید، آن را از خود و مجموعه مدیریتی خود دور کرد و به مدیریت آن ها پرداخت.

از آنجا که عظیم ترین حوادث گاه در دل کوچک ترین بی احتیاطی ها نهفته است و کودکان جرقه های آتش سوزی ها و حوادث هستند، مدیران باید توجه ویژه ای داشته باشند تا قبل از وقوع هر رخدادی با پیشگیری های لازم، اقداماتی انجام دهند. از جمله اقدامات، تهیه و نصب کپسول های آتش نشانی در دید همگان و در دسترس ترین محل آموزشگاه و نیز شرکت در دوره های آموزشی برای استفاده از کپسول ها در موقعیت های پیش آمده تا در زمان لازم نسبت به کاهش حوادث و بحران ها اقدام سریع صورت گیرد.

در بیشتر مدارس به سبب وجود مواد سوختنی نظیر کاغذ، کتاب درسی، روزنامه و مجلات، پرده های کلاس ها، کمد ها و درها و صندلی های چوبی، لوازم و تجهیزات آزمایشگاهی و در برخی استفاده از بخاری های نفتی و وجود تانکر سوخت برای ذخیره نفت، وجود انبار در نزدیکی کلاس های درس، چوبی بودن سقف برخی از مدارس و... تهیه و نگهداری انواع خاموش کننده های پودری (پودر هوا-پودر گاز) الزامی است. برای اطفای حریق های مواد جامد از این گونه خاموش کننده ها استفاده می شود.

با توجه به تجهیز تمامی مدارس به لوازم الکترونیکی (رایانه، دستگاه وی سی دی، تلویزیون و...) وجود سیم کشی های معیوب و غیر اصولی، خرابی لوازم الکترونیکی و غیراستاندارد بودن بعضی از آن ها، عبور سیم برق از زیر و لای درها، در دسترس بودن میله های فلزی مانند وسایل اسباب بازی دانش آموزان و احتمال وارد کردن آن ها به پرزهای بدون درپوش، لخت بودن سیم های برق و برخورد باران با آن ها و احتمال برق گرفتگی ها و... از جمله دلایل تهیه خاموش کننده های دی اکسید کربن (CO₂) یا پودر خشک شیمیایی برای جلوگیری از بروز آتش سوزی های گروه برق یا الکتریسته است.

بهره گیری از این گونه خاموش کننده ها سبب خواهد شد تا در کنار جلوگیری از پیشامد و اطفای حریق، وسایل الکترونیکی آسیب کلی نبینند و نابودی کامل وسایل را شاهد نباشیم، زیرا با تعمیر جزئی بسیاری از این وسایل می توان دوباره از آن ها استفاده کرد.

چند توصیه مهم برای جلوگیری از آتش سوزی ها

و برق گرفتگی ها

- برای استفاده بیشتر و بهتر از خاموش کننده های

پودری، هر سه ماه یک بار با سروته کردن کپسول ها از سفت شدن مواد داخلی آن ها جلوگیری کنید.

- برای پرزهای برق کلاس ها و سالن مدرسه درپوش تهیه کنید.

- سیم های لخت موجود در گوشه و کنار مدارس را بپوشانید.

- از کلیدهای کنترل مرکزی استفاده کنید.

- از گذاشتن مواد خطرناک شیمیایی و اسیدی

در ظروف شیشه ای بپرهیزید؛ چون در صورت شکسته شدن خطر آفرین هستند.

- رویه های شکسته کلید و پرزهای موجود در کلاس ها و سالن ها را عوض کنید.

ارتباط با مراکز امداد رسان

مسئولان عالی رتبه آموزش و پرورش برای بهره گیری از خدمات مراکز امدادی می توانند طی توافق نامه هایی از تجارب آموزشی آنان برای تأمین سلامت مراکز آموزشی استفاده کنند و به کمک مدیران آموزش و پرورش بشتابند. این مهم می تواند علاوه بر جنبه های آموزشی به صورت عملیاتی و کاربردی نیز پیش برود. مدیران مراکز آموزشی و پرورشی می توانند با دعوت از کارشناسان و مربیان مراکز امدادی (اورژانس، آتش نشانی، هلال احمر و...) از اطلاعات فنی و تخصصی آن ها سود ببرند و کارکنان و دانش آموزان را با حوادث و سوانح آشنا سازند. با این کار، سلامت انسان ها و جوامع تأمین می شود؛ چون هر جامعه پویا و با نشاطی در سایه افراد سالم رشد و پیشرفت خواهد کرد. بهره گیری از امکانات و تجارب مراکز امداد رسان سبب کاهش حوادث و سوانح می شود؛ امری که پلیس راهنمایی و رانندگی برای کاهش حوادث رانندگی با اجرای طرح پلیس یار مدارس در حال پیشبرد آن است و طبق ارزیابی مراکز پلیسی نتایج مطلوب و مؤثری داشته و از میزان حوادث کاسته است.

منابع

۱. بی بی، پیتر، کمک های اولیه برای کودک و نوجوان. مترجم: نسرین مهاجرانی، تهران، پیدایش، ۱۳۸۱.
۲. توفیقی، فرشید؛ کمک های اولیه و امداد. سازمان امداد و نجات هلال احمر، ۱۳۸۱.
۳. رپ، مایکل؛ مبانی کمک های اولیه. مترجم: نادر سیدرضوی. تهران، مؤسسه علمی - کاربردی هلال احمر، ۱۳۸۴.
۴. رحیمی، الیزابت؛ کمک های نخستین. وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۶۹.
۵. رحیمی نیا، یوسفعلی؛ پیشگیری از حوادث کودکان و نوجوانان. تهران، صدرا، ۱۳۸۲.
۶. علاقه بند، علی؛ مقدمات مدیریت آموزشی. تهران، بعثت، ۱۳۷۱.
۷. نجفی، مهدی؛ چگونه به یک مصدوم کمک کنیم. سازمان جوانان جمعیت هلال احمر، ۱۳۸۴.
۸. ولدبیگی، برهان الدین؛ آیا برای مواجهه با حوادث آماده اید؟ مؤسسه علمی - کاربردی هلال احمر، ۱۳۹۰.
۹. هرسی، بال و کنت بلانچارد؛ مدیریت رفتار سازمانی. تهران، امیرکبیر، ۱۳۷۲.

از آنجا که عظیم ترین دل کوچک ترین بی احتیاطی ها نهفته است و کودکان جرقه های آتش سوزی ها و حوادث هستند، مدیران باید توجه ویژه ای داشته باشند تا قبل از وقوع هر رخدادی با پیشگیری های لازم، اقداماتی انجام دهند

